

Meta - Analysis of Narcotic Researches

Wirin Kittipichai
Akaphop Yanawimud
Teradech Chai-Aroon

ABSTRACT

Drug addict is one of the most important social problems affecting both developing and developed countries. Multi-sector collaboration among all stakeholders in both government and non-government organizations and holistic approach is a key strategy for effective management. This study aims to synthesize narcotic researches focused on prevention, curative, and rehabilitation methods that had been published during 1997 - 2001. All researches were analyzed in order to identify: (1) preventing programs against drug addict problems and how effect on the target groups' behaviors; (2) preventing programs, which achieved the high effectiveness; and (3) curative and rehabilitation programs, which achieved the high effectiveness on drug addicted patients. One hundred and forty three related researches were collected. Meta - analysis using Glass method was conducted to synthesize. The important findings were as follows: (1) among the researches related to drug addict prevention programs using group activities and research related to counseling technique and/or education program revealed the positive correlation with outcomes by effect sizes as 0 - 0.28 and 0.01 - 0.55, respectively; (2) among the researches using the group activities, the high effective programs were the group learning process ($r = 0.080$) and the Buddhist camp ($r = 0.28$), and among the researches related to counseling technique and/or education program, the high effective programs were the program activity integrated with the counseling program and plenary session on preventing of drug addict ($r = 0.907$), and the empowerment program to prevent re-addiction ($r = 0.799$), etc.; (3) Among the researches related to curative and rehabilitation programs on drug addicted patients were found that the programs and outcomes revealed the positive relationship by the effect sizes as 0.03 - 0.41, and group counseling program based on directed expose to fact ($r = 0.885$) was the most effectiveness. Implication from this finding will verify an appropriate strategy and method to prevent the drug addict problems and curative and rehabilitation programs to elevate quality of life among society in the future.

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านยาเสพติด ด้วยวิธีวิเคราะห์อภิमान

วิรัตน์ กิตติพิชัย

เอกภพ ยานะวิมุตติ

ธีรเดช ฉายอรุณ

บทคัดย่อ

ปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่ง ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ในหลายส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มองปัญหาแบบองค์รวมในมุมมองต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยด้านยาเสพติด เฉพาะด้านการป้องกัน การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่มีการพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี 2540 - 2544 โดยศึกษา (1) รูปแบบการป้องกันปัญหา ยาเสพติดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย (2) รูปแบบงานวิจัยที่มีประสิทธิผลสูง ในงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติด และ (3) รูปแบบงานวิจัยที่มีประสิทธิผลสูง ในงานวิจัยด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 143 เล่ม สังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์อภิमान โดยใช้เทคนิคของ Glass ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้ (1) งานวิจัยด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดที่ใช้รูปแบบการทำกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง และงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาและหรือให้ความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรตาม มีขนาดอิทธิพล 0 - 0.28 และ 0.01 - 0.55 ตามลำดับ (2) ในงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการทำกิจกรรม โปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ($r = 0.800$) และการเข้าค่ายพุทธธรรม ($r = 0.280$) ในงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาและหรือให้ความรู้โปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูงคือ กิจกรรมแทรกแนะและการสอนแบบบรรยายเรื่อง การป้องกันยาเสพติด ($r = 0.907$) โปรแกรมการสร้างพลังเพื่อป้องกันการติดยา ($r = 0.799$) เป็นต้น (3) ในงานวิจัยด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดพบว่า โปรแกรมที่ใช้ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรตาม มีขนาดอิทธิพล 0.03-0.41 โดยโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวเผชิญความจริง ($r = .885$) เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูงที่สุดในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วย ผลการศึกษานำไปสู่การปฏิบัติในการกำหนดรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม ในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด และวิธีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมต่อไป

บทนำ

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นประเด็นทางสังคมที่ถูกหยิบยกให้เกิดกระแสตอบรับอย่างมากมาในช่วงเวลาที่ผ่านมา การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ว่า รัฐเป็นผู้ดำเนินการแต่ฝ่ายเดียว มาสู่การทำงานร่วมกันของราษฎรและรัฐบาลอย่างเข้มข้นต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการตระหนักถึงความซับซ้อนของปัญหาและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนารูปแบบการบำบัดและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยา รวมทั้งได้มีการพัฒนารูปแบบการป้องกันการติดยาของกลุ่มเสี่ยงต่างๆ โดยอาศัยการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วย ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้ และด้วยองค์ความรู้ที่ศึกษาได้กระจายไปยังหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งรับผิดชอบในงานด้านยาเสพติดโดยตรง และในสถาบันการศึกษา

จึงมีความจำเป็นที่จะได้มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่มีอยู่ ในลักษณะของการบูรณาการงานวิจัยต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณ ด้วยวิธีการของกลาส โดยมุ่งไปยังงานวิจัยด้านยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติด และงานวิจัยด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่มีการเผยแพร่ในระหว่างปี 2540 - 2544 ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษานี้ จะทำให้ทราบภาพรวมของรูปแบบการฝึกอบรมแบบต่างๆ ที่ส่งผลต่องานด้านยาเสพติด และองค์ความรู้ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติและในเชิงวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยด้านยาเสพติด เฉพาะงานวิจัยด้านการป้องกัน และด้านการบำบัดรักษาฟื้นฟู ที่ดำเนินการแล้วเสร็จในระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย
2. เพื่อศึกษารูปแบบงานวิจัยที่มีประสิทธิผลสูง ในงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด
3. เพื่อศึกษารูปแบบงานวิจัยที่มีประสิทธิผลสูง ในงานวิจัยด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

นิยามศัพท์

โปรแกรมในการศึกษา หมายถึง โปรแกรมหรือโครงการต่างๆ ที่นำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการป้องกันการใช้ยาเสพติด หรือเพื่อบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ซึ่งงานวิจัยที่มีโปรแกรมในการศึกษามี 2 ลักษณะคือ (1) เป็นงานวิจัยที่มุ่งประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง และ (2) งานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ระหว่างการ

ใช้โปรแกรมในการรวบรวมของสถานบำบัด / สถานฟื้นฟู / โรงพยาบาล / สถานศึกษา เป็นต้น โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง หลังจากผ่านโปรแกรมการรวบรวมหรืออยู่ระหว่างการรวบรวม

ค่าดัชนีมาตรฐาน (Standard indices) หมายถึง ค่าสถิติที่ได้จากการปรับค่าสถิติต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปของค่ามาตรฐาน จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ค่าขนาดอิทธิพล (effect size: d) ซึ่งได้จากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และ ค่าขนาดอิทธิพล (r) จากการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์ หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ค่าขนาดอิทธิพล (d) หมายถึง ค่าที่บอกถึงปริมาณของผลของตัวแปรจัดการกระทำ (Treatment) ที่มีต่อตัวแปรตามในการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งทำเป็นคะแนนมาตรฐานโดยการหารค่าความแตกต่างด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) มีค่าได้ทั้งค่าบวกและลบ โคเฮน (Cohen, 1988) ได้นิยามขนาดอิทธิพล (d) ไว้ดังนี้ $d = 0.20$ เป็นขนาดเล็ก $d = 0.50$ เป็นขนาดกลาง และ $d = 0.80$ เป็นขนาดใหญ่

ค่าขนาดอิทธิพล (r) หมายถึง ค่าที่บอกขนาดของความแปรผันร่วมกันระหว่างตัวแปรสองตัวในการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง $+1$ โคเฮน (Cohen, 1988) ได้นิยามขนาดอิทธิพล (r) ไว้ดังนี้ $r = 0.10$ เป็นขนาดเล็ก $r = 0.30$ เป็นขนาดกลาง และ $r = 0.50$ เป็นขนาดใหญ่

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาเป็นรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ปรินทิพนิพนธ์ และสารนิพนธ์ด้านยาเสพติดที่ศึกษาเรื่องการป้องกัน และการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ที่ดำเนินการแล้วเสร็จระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2544 โดยสืบค้นจากแหล่งข้อมูล ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สถาบันนิติบัญญัติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยคือ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ และมีการใช้สถิติในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย มีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 143 เล่ม และมีงานวิจัยจำนวน 136 เล่ม ที่มีการรายงานค่าสถิติครบถ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่หนึ่ง เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ซึ่งเป็นรายละเอียดด้านการพิมพ์และนักวิจัย รายละเอียดด้านระเบียบวิธีวิจัย และเนื้อหาของงานวิจัย โดยเก็บข้อมูลซึ่งเป็นตัวแปรจัดประเภท 14 ตัวแปร ได้แก่ (1) ประเภทงานวิจัย (2) สถาบันที่ผลิตงานวิจัย (3) ปีที่พิมพ์เผยแพร่งานวิจัย (4) หน่วยงานต้นสังกัด (5) ประเภทของวัตถุประสงค์การวิจัย (6) ประเภทสมมติฐาน (7) ประเภทของกลุ่มตัวอย่าง (8) แหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง (9) แบบแผนการวิจัย (10) วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (11) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (12) สถิติที่ใช้ในการวิจัย (13) ประเภทของการสรุปผลการวิจัย (14) ประเภทของการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และเป็นตัวแปรต่อเนื่อง 8 ตัวแปร ได้แก่ (1) จำนวนหน้าของงานวิจัย (2) จำนวนหน้าของงานวิจัยไม่รวมภาคผนวก (3) จำนวนสมมติฐาน (4) จำนวนตัวแปรตาม (5) จำนวนตัวแปรต้น (6) จำนวนตัวอย่าง (7) จำนวนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (8) จำนวนวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ชุดที่สองเป็นแบบบันทึกรายงานค่าสถิติการทดสอบสมมติฐานและผลการวิจัย โดยเก็บข้อมูลซึ่งเป็นค่าสถิติต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการหาค่าดัชนีมาตรฐาน ชุดที่สาม เป็นแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 23 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละระดับ หัวข้อการประเมิน ได้แก่ ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ ปัญหาการวิจัย ความเป็นเหตุเป็นผลในการทำการศึกษา ขอบเขตงานวิจัย นิยามศัพท์ การทบทวนวรรณกรรม กรอบความคิดสมมติฐาน การออกแบบงานวิจัย ขั้นตอนการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การแปลความหมาย การอภิปรายผล ประโยชน์ของงานวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ และการรายงานการวิจัยตามหลักวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติบรรยายวิเคราะห์ข้อมูลด้านตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะและคุณภาพงานวิจัย และใช้การวิเคราะห์คำนวณหาค่าดัชนีมาตรฐาน ในงานวิจัยนี้ใช้ค่าขนาดอิทธิพล (Effect size; r) ที่เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ในการบ่งบอกขนาดความสัมพันธ์ของตัวแปรในงานวิจัย สำหรับการประมาณค่าดัชนีมาตรฐาน ใช้สูตรการคำนวณของกลาส (Glass)

การวิเคราะห์อภิมาน ด้วยวิธีของกลาส

การวิเคราะห์อภิมาน (Meta analysis) เป็นการใช้วิธีการทางสถิติมาประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัย เพื่อหาข้อสรุปอย่างมีระบบจากงานวิจัยหลาย ๆ เรื่อง ที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกัน โดยไม่ต้องมีการศึกษาข้อมูลเดิมของงานวิจัย และรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยทั้งหมด โดยมีงานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) มีเป้าหมายที่จะสังเคราะห์ผลสรุปผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อตอบปัญหาการวิจัย และกลาส (G.V. Glass) ได้ใช้ค่าขนาดอิทธิพล (d)

และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เป็นดัชนีมาตรฐานในการสังเคราะห์งานวิจัย และบัญญัติคำว่า “Meta Analysis” ขึ้น โดยมีความหมายว่า “เป็นการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ (Analysis of analysis)” (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

วิธีการของกลาสในการวิเคราะห์ห่อภิมาณคือ กำหนดให้ขนาดอิทธิพลเป็นตัวแปรตาม และคุณลักษณะของงานวิจัยเป็นตัวแปรต้น โดยมีหลักในการวิเคราะห์ดังนี้ (1) คำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของขนาดอิทธิพลทั้งหมด เพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ (2) ทำการทดสอบค่าพารามิเตอร์ว่ามีการกระจายของขนาดอิทธิพลต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ (3) ถ้าผลการทดสอบมีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว ศึกษาต่อว่าความแปรปรวนในขนาดอิทธิพลนั้นเป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรคุณลักษณะตัวแปรใด (4) แต่หากผลการวิเคราะห์ในข้อ 2 ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติให้สรุปผลการสังเคราะห์งานวิจัยตามค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพล (Glass, Mcgaw, & Smith, 1981) แต่ด้วยงานวิจัยแต่ละเรื่องมีการใช้เครื่องมือ ลักษณะของระเบียบวิธีการวิจัยที่แตกต่างกันไป ทำให้ค่าสถิติที่ได้ไม่สามารถนำมาประมาณค่าพารามิเตอร์ได้ทันที ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนรูปของผลการวิจัยให้เป็นมาตรฐานเดียวกันก่อน โดยดัชนีมาตรฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์มี 2 ประเภทตามลักษณะงานวิจัยคือ ค่าขนาดอิทธิพล (จากงานวิจัยเชิงทดลอง) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (จากงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์) ซึ่งกลาสได้กำหนดสูตรในการปรับเปลี่ยนค่าสหสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเพื่อให้ผลการวิเคราะห์ทั้งงานวิจัยที่มีลักษณะเชิงทดลอง และงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ สามารถรวมผลการศึกษาได้จึงมีสูตรในการปรับเปลี่ยนค่าดัชนีมาตรฐานจากค่าขนาดอิทธิพล (d) เป็นค่าขนาดอิทธิพล (r) (Lyons, 2003) ดังนี้

$$r = d \sqrt{\frac{n}{nd^2 + 4n - 8}}$$

ผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ (82.5%) รองลงมาเป็นงานวิจัยจากสถาบันอนุรักษ์รักษ์ (10.50%) มีการพิมพ์เผยแพร่ในปี 2543 (35%) และ 2544 (34.3%) เป็นส่วนใหญ่ โดยต้นสังกัดของนักวิจัยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการในสังกัดสถาบันการศึกษา (58.0%) รองลงมาสังกัดโรงพยาบาล (19.6%) งานวิจัยส่วนใหญ่มีสมมติฐานแบบไม่มีทิศทาง (63.6%) และมีจำนวนสมมติฐานเฉลี่ยประมาณ 5 ข้อ ในด้านระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนมากที่สุด (30.1%) รองลงมาเป็นผู้ใหญ่ (21%) มีกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 212 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้แบบเจาะจงมากที่สุด (27.2%) รองลงมาคือการสุ่มอย่างง่าย (22.4%) โดยแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่างมาจากโรงเรียนมากที่สุด

(41.2%) รองลงมาคือ ชุมชน (29.4%) และสถานบริการทางการแพทย์ (21.7%) ตามลำดับ งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แบบแผนการวิจัยลักษณะเชิงพรรณนา/สำรวจ (57.3%) รองลงมาเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (18.2%) มีตัวแปรตามในการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 2 ตัวแปร และตัวแปรต้นเฉลี่ยประมาณ 5 ตัวแปร การเก็บข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถาม (75.6%) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษานั้น เป็นการใช้สถิติเชิงบรรยายมากที่สุด (36.0%) รองลงมาเป็น t-test (21.2%) การวิเคราะห์ One-way ANOVA/ANCOVA (12.4%) Chi-square (11.3%) และ Correlation (9.1%) ใช้วิธีการวิเคราะห์เฉลี่ยประมาณ 2 วิธี รายงานการวิจัยมีจำนวนหน้าเฉลี่ยประมาณ 126 หน้า และจำนวนหน้าไม่รวมภาคผนวกเฉลี่ยประมาณ 97 หน้า จากการประเมินคุณภาพงานวิจัย พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 46.37 คะแนน

ผลการวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพล

ค่าขนาดอิทธิพล (r) ในการศึกษานี้มีทั้งหมด 1,159 ค่า เมื่อนำไปทดสอบการกระจายพบว่า ขนาดอิทธิพลมีการกระจายต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจำแนกการวิเคราะห์ตามประเภทของงานวิจัย คือ งานวิจัยเชิงทดลอง และงานวิจัยที่ไม่ใช่เชิงทดลอง พบว่าในงานวิจัยเชิงทดลอง มีขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง 0 ถึง 0.12 (mean = 0.033, SD. = 0.029, n = 90) และในงานวิจัยที่ไม่ใช่เชิงทดลอง มีค่าขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง -0.41 ถึง 1 (mean = 0.129, SD. = 0.227, n = 1,069) และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ t -test) พบว่างานวิจัยที่ไม่ใช่ในงานวิจัยเชิงทดลอง มีขนาดอิทธิพลสูงกว่าในงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อจำแนกการวิเคราะห์ตามงานวิจัยที่มีโปรแกรมในการศึกษา และที่ไม่มีโปรแกรมในการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่มีโปรแกรม มีค่าขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 (mean = 0.111, SD. = 0.248, n = 114) และในงานวิจัยที่ไม่มีโปรแกรม มีค่าขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง 0.41 ถึง 1 (mean = 0.123, SD. = 0.216, n = 1,045) เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่พบความแตกต่างของค่าขนาดอิทธิพล

จากค่าขนาดอิทธิพลจำนวน 1,159 ค่า พบว่ามี 114 ค่า มาจากงานวิจัยที่มีการใช้โปรแกรมในการศึกษา โดย 91 ค่า มาจากงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหาเสพติด และ 23 ค่า มาจากงานวิจัยด้านการบำบัดและฟื้นฟูผู้ป่วย ซึ่งจะนำไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1

งานวิจัยด้านการป้องกันปัญหาเสพติดที่มีการใช้โปรแกรมในการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) งานวิจัยที่ใช้กิจกรรม โดยมุ่งให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรม

ที่ผู้วิจัยกำหนด หรือกลุ่มเป้าหมายมีการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ มีค่าขนาดอิทธิพลจำนวน 44 ค่า และ 2) งานวิจัยที่ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษา/ความรู้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำปรึกษา/ความรู้ กับกลุ่มเป้าหมาย มีค่าขนาดอิทธิพลจำนวน 47 ค่า โดยรูปแบบที่ใช้ในการศึกษาเพื่อป้องกันปัญหา ยาเสพติดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย (ตัวแปรตาม) รายละเอียดแสดง ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดอิทธิพล ตามรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวแปรตาม)	กิจกรรม ¹		ให้คำปรึกษา ²	
	r	n	r	n
พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	0.28	1	-	-
พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด	-	-	0.30	3
พฤติกรรมการป้องกัน/ปฏิเสธยาเสพติดและสิ่งที่เกี่ยวข้อง	0.04	5	0.01	1
การปฏิบัติตน/กิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด	0.02	3	0.01	7
อัตมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.15	8	0.55	4
การรับรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถละเว้นการใช้ยาเสพติด	0.10	2	0.09	2
ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธและหรือการป้องกันยาเสพติด	0.03	13	0.29	4
สภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์	0.03	1	-	-
ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.02	10	0.19	15
ทัศนคติและความเชื่อในการใช้ยา	0.00	1	-	-
ทัศนคติ/เจตคติ/ค่านิยมในการเลี้ยงดู	-	-	0.01	1
ทัศนคติ/เจตคติต่อการป้องกัน/ปราบปราม/แก้ไขปัญหายาเสพติด	-	-	0.02	4
การจัดการ/แนวทางในการจัดการปัญหายาเสพติด	-	-	0.01	5
ผลการดำเนินงานป้องกัน/ปราบปรามยาเสพติดและผลกระทบ	-	-	0.01	1

¹ งานวิจัยที่ใช้การทำกิจกรรม, ² งานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษาและหรือการให้ความรู้, n = จำนวนงานวิจัย

จากตารางที่ 1 พบว่า ในงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดที่ใช้กิจกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรตาม โดยมีขนาดอิทธิพลระหว่าง 0 ถึง 0.28 โดยมีความสัมพันธ์สูงสุดกับตัวแปรตามใน 3 ลำดับแรก คือ (1) พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (2) อัตมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน และ (3) การรับรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถละเว้นการใช้ยาเสพติด ในงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษา/ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรตามโดยมีขนาด

อิทธิพลระหว่าง 0.01 ถึง 0.55 โดยมีความสัมพันธ์สูงสุดกับตัวแปรตามใน 3 ลำดับแรก คือ (1) อึดทนโน้ตส์/มโนภาพแห่งตน (2) พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด และ (3) ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธและหรือการป้องกันยาเสพติด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2

ในการศึกษารูปแบบงานวิจัยที่มีประสิทธิผลสูงเพื่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ในงานวิจัยที่ใช้กิจกรรมและงานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ และจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติที พบว่างานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ (mean = 0.159, SD = 0.308) มีขนาดอิทธิพลสูงกว่างานวิจัยที่ใช้กิจกรรม (mean = 0.059, SD = 0.151) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดของโปรแกรมที่ใช้ในงานวิจัยและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2 - 3

ตารางที่ 2 ค่าขนาดอิทธิพล ของโปรแกรมที่ใช้การให้คำปรึกษา/ให้ความรู้กับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติด

โปรแกรมฯ การให้คำปรึกษา/ความรู้ กับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวแปรตาม)	สปส. สหสัมพันธ์	จำนวน งานวิจัย
1. กิจกรรมแทรกแนะและการสอนแบบบรรยายเรื่อง การป้องกันยาเสพติด กับ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.907	1
2. โปรแกรมการสร้างพลังเพื่อป้องกันการติดซ้ำ กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (2.1 - 2.4) ได้แก่ 2.1 อึดทนโน้ตส์/มโนภาพแห่งตน	0.799	5
2.2 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	1.00	1
2.3 พฤติกรรมการป้องกัน/ปฏิเสธยาเสพติดและสิ่งที่เกี่ยวข้อง	0.01	1
2.4 ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	1.00	1
3. การเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดระดับกลุ่ม กับ พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมความเสี่ยงต่อยาเสพติด	0.566	1
4. การเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดระดับบุคคล กับ พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมความเสี่ยงต่อยาเสพติด	0.307	1
5. การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนในการไม่เสพยาเสพติด กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (5.1 - 5.2) ได้แก่ 5.1 ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.121	8
5.2 การรับรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถในการละเว้นการใช้ยาเสพติด	0.09	2

ตารางที่ 2 (ต่อ)

โปรแกรมฯ การให้คำปรึกษา/ความรู้ กับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวแปรตาม)	สปส. สหสัมพันธ์	จำนวน
6. การฝึกอบรมที่เลี้ยงด้วยเทคนิคที่ช่วยน้อง กับ อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.108	2
7. โครงการรากลูกผูกพัน กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (7.1 – 7.2)	0.056	3
ได้แก่ 7.1 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.07	1
7.2 พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด	0.02	1
8. การจัดการเกี่ยวกับปัญหาสารเสพติดของสถานศึกษา	0.016	18
กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (8.1 – 8.4)		
ได้แก่ 8.1 ทักษะ/เจตคติต่อการป้องกัน/ปราบปราม/แก้ไขปัญหายาเสพติด	0.03	3
8.2 การจัดการ/แนวทางในการจัดการปัญหายาเสพติด	0.01	5
8.3 การปฏิบัติตน/กิจกรรมป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด	0.01	7
8.4 ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.02	3
9. โครงการเพื่อนที่ปรึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันยาเสพติด	0.010	4
กับ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด		
10. การใช้มาตรการป้องกันปราบปรามยาเสพติด	0.010	1
กับ ผลการดำเนินงานป้องกัน/ปราบปรามยาเสพติดและผลกระทบ		
11. การฝึกอบรมด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติด	0.007	1
กับ ทักษะ/เจตคติต่อการป้องกัน/ปราบปราม/แก้ไขปัญหายาเสพติด		
12. โครงการบ้านสีขาว กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (12.1 – 12.2)	0.006	2
ได้แก่ 12.1 ทักษะ/เจตคติ/ค่านิยมในการเลี้ยงดู	0.01	1
12.2 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.01	1

จากตารางที่ 2 งานวิจัยด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด ที่ใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษา/ความรู้ที่มีขนาดอิทธิพลมากกว่าหนึ่งค่า พบว่า โปรแกรมการสร้างพลังเพื่อป้องกันการติดซ้ำมีขนาดอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนในการไม่เสพยาเสพติด การฝึกอบรมที่เลี้ยงด้วยเทคนิคที่ช่วยน้อง ตามลำดับ สำหรับโปรแกรมอื่น ๆ พบว่ามีขนาดอิทธิพลน้อยกว่า 0.10 สำหรับงานวิจัยที่มีจำนวนค่าขนาดอิทธิพลเพียงค่าเดียวพบว่า กิจกรรมแทรกแซงแนวและการสอนแบบบรรยายเรื่องการป้องกันยาเสพติด มีขนาดอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ การเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดระดับกลุ่ม และการเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดระดับบุคคล ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าขนาดอิทธิพล ของโปรแกรมที่ใช้กิจกรรมกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัย
ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด

โปรแกรมฯ โดยใช้กิจกรรม กับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวแปรตาม)	สปส. สหสัมพันธ์	จำนวน
1. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กับ อัดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.800	1
2. การเข้าค่ายพุทธธรรม กับ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	0.280	1
3. การฝึกการป้องกันการติดซ้ำ กับ การรับรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถในการละเว้นการใช้ยาเสพติด	0.099	2
4. การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (4.1 - 4.2)	0.045	4
ได้แก่ 4.1 อัดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.045	2
4.2 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.045	2
5. กิจกรรมแทรกแซงประกอบด้วยการฝึกอบรมการแจกคู่มือเกี่ยวกับยาเสพติด การจัดตั้งกลุ่มและการพัฒนากลุ่มเยาวชน กับ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.041	1
6. วิธีการพัฒนาพฤติกรรมหลีกเลี่ยงยาเสพติด กับ พฤติกรรมการป้องกัน/ปฏิเสธยาเสพติดและสิ่งที่เกี่ยวข้อง	0.040	4
7. การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (7.1 - 7.3)	0.03	6
ได้แก่ 7.1 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.03	3
7.2 อัดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.03	2
7.3 พฤติกรรมการป้องกัน/ปฏิเสธยาเสพติดและสิ่งที่เกี่ยวข้อง	0.03	1
8. โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมป้องกันตนเองจากยาบ้า กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (8.1 - 8.4)	0.023	17
ได้แก่ 8.1 ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.02	9
8.2 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.03	3
8.3 การปฏิบัติตน/กิจกรรมป้องกัน แก้ไขปัญหาเสพติด	0.03	3
8.4 อัดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.03	2
9. กระบวนการกลุ่มกับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการป้องกันยาเสพติด (9.1 - 9.4)	0.021	4
ได้แก่ 9.1 ทศนคติ/ความเชื่อในการใช้ยาเสพติด	0	1
9.2 สภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์	0.03	1
9.3 ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.03	1
9.4 อัดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.03	1
10. การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน กับ ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.016	4

จากตารางที่ 3 งานวิจัยด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดที่ใช้กิจกรรมที่มีค่าขนาดอิทธิพลมากกว่าหนึ่งค่า พบว่า โปรแกรมการฝึกการป้องกันการติดเชื้อ มีขนาดอิทธิพลสูงสุด รองลงมาได้แก่ การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า วิธีการพัฒนาพฤติกรรมหลักเลี่ยงยาเสพติด การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน ตามลำดับ สำหรับโปรแกรมอื่นๆ พบว่า มีค่าขนาดอิทธิพลน้อยกว่า 0.03 สำหรับในงานวิจัยที่มีค่าขนาดอิทธิพลหนึ่งค่าพบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีขนาดอิทธิพลสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การเข้าค่ายพุทธธรรม และ กิจกรรมแทรกแซงฯ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3

ในการศึกษารูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด มีค่าขนาดอิทธิพลจำนวน 23 ค่า และมีการศึกษาร่วมกับตัวแปรตาม 7 กลุ่มตัวแปร โดยพบว่า โปรแกรมการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมีขนาดอิทธิพลสูงสุดในตัวแปร พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด รองลงมาได้แก่ อุตมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน การเข้ารับการรักษา ทักษะ/ความเชื่อในการใช้ยาเสพติด และความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ตามลำดับ สำหรับตัวแปรตามอื่นๆ พบว่ามีขนาดอิทธิพลน้อยกว่า .05 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4

และจากตารางที่ 5 พบว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวเผชิญความจริง เป็นรูปแบบการบำบัดรักษาที่มีขนาดอิทธิพลสูงสุด รองลงมาได้แก่ วิธีการพัฒนาแรงจูงใจในการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดโดยการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โครงการค่ายบำบัดฟื้นฟูเยาวชนติดยาเสพติด (ค่ายเยาวชนต้นกล้า) สำหรับรูปแบบการบำบัดรักษารูปแบบอื่นๆ ส่วนใหญ่มีค่าขนาดอิทธิพลต่ำกว่า .05

ตารางที่ 4 ขนาดอิทธิพล (r) จำแนกตามพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด ในงานวิจัยด้านการบำบัดฯ

พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด	สปส. สหสัมพันธ์	จำนวน (ค่า)
พฤติกรรมการใช้พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด	0.41	2
อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.26	4
การเข้ารับการรักษาของผู้ติดยาเสพติด	0.08	1
ทัศนคติ/ความเชื่อในการใช้ยาเสพติด	0.07	2
ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	0.07	2
ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.04	1
สภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์	0.03	11

ตารางที่ 5 ขนาดอิทธิพล (r) จำแนกตามรูปแบบการบำบัดและฟื้นฟู กับพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด

รูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด	สปส. สหสัมพันธ์	จำนวน (ค่า)
1. โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวเผชิญความจริง กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (1.1 – 1.2)	0.885	2
ได้แก่ 1.1 <i>อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน</i>	0.96	1
1.2 <i>พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด</i>	0.81	1
2. วิธีการพัฒนาแรงจูงใจในการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กับ การเข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด	0.084	1
3. โครงการค่ายบำบัดฟื้นฟูเยาวชนติดยาเสพติด (ค่ายเยาวชนต้นกล้า) กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (3.1 – 3.4)	0.066	7
ได้แก่ 3.1 <i>อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน</i>	0.03	1
3.2 <i>ทัศนคติ/ความเชื่อในการใช้ยาเสพติด</i>	0.07	2
3.3 <i>ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด</i>	0.07	2
3.4 <i>สภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์</i>	0.07	2
4. กิจกรรมกลุ่มทักษะชีวิต กับ อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.043	1
5. โครงการพัฒนาการวางแผนในการประกอบอาชีพของผู้ติดยาเสพติดในระยะ ฟื้นฟูสมรรถภาพศูนย์ชุมชนบำบัดระยะกลับสู่สังคม กับ ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด	0.039	1
6. โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบประสานสัมพันธ์ กับ กลุ่มตัวแปรเพื่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (3.1 – 3.4)	0.020	10
ได้แก่ 6.1 <i>พฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด</i>	0.004	1
6.2 <i>สภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์</i>	0.02	9
7. วิธีการให้คำปรึกษาทฤษฎีโปรแกรมภาษาประสาทสัมผัสโดยใช้เทคนิค การสร้างทรงคนะใหม่ได้จิตสำนึกแบบองค์รวมกับ อึดมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน	0.019	1

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล

ในการศึกษานี้มีจำนวนขนาดอิทธิพล (r) เท่ากับ 1,159 ค่า มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.122 เมื่อพิจารณาตามการประเมินค่าแบบดั้งเดิม (conventional value) กล่าวได้ว่าค่าอิทธิพลมีขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามก็ตักนักวิชาการหลายท่านให้ข้อสังเกตว่าควรคำนึงถึงขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วย เนื่องจากขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อค่าขนาดอิทธิพล นอกจากนี้ยังควรพิจารณาว่างานวิจัยนั้นมีวัตถุประสงค์อย่างไรและเพื่ออะไร โดยเฉพาะงานวิจัยทางการแพทย์ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของการนำผลการวิจัยไปใช้ด้วย (Meta-analysis and effect size, 2003) แม้ว่าขนาดอิทธิพลของงานวิจัยมีขนาดเล็ก แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่าผลการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติในการบรรเทาปัญหาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อประเทศ ดังนั้นหากวิธีการใดที่ช่วยให้ปัญหาเสพติดทุเลาลงก็ควรที่จะมีการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพลที่พบว่า ค่าอิทธิพลในงานวิจัยที่ไม่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง มีค่าสูงกว่างานวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คณะผู้วิจัยเห็นว่าอาจไม่สามารถสรุปได้ตามผลการวิจัยดังกล่าว แต่คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการที่ขนาดอิทธิพลของกลุ่มงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองมีขนาดอิทธิพลต่ำ อาจเนื่องมาจาก

1) จำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในงานวิจัยเชิงทดลองมักจะมีจำนวนค่อนข้างน้อย ในขณะที่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยเชิงสำรวจ/พรรณนา มักจะมีจำนวนมาก จึงเป็นไปได้ว่าการวิจัยเชิงทดลองอาจพบปัญหา อำนาจการทดสอบทางสถิติต่ำ (Lower statistical power) ด้วยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อยเกินไปที่จะตรวจพบความแตกต่างที่เกิดขึ้นได้

2) ในงานวิจัยเชิงทดลองแบบแผนการวิจัยมีความสำคัญมาก และมีปัจจัยแทรกซ้อนที่อาจส่งผลต่อตัวแปรผลที่ไม่สามารถควบคุมได้ ในทางปฏิบัติในงานวิจัยเชิงทดลองด้านยาเสพติดไม่สามารถทำได้ในห้องปฏิบัติการ การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนทำได้ยาก อาจทำให้ผลการศึกษาที่ได้มีขนาดอิทธิพลต่ำ ด้วยไม่สามารถจัดให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันได้อย่างแท้จริง

3) ในงานวิจัยเชิงทดลองคณะผู้วิจัยอาจเลือกใช้แบบแผนการวิจัยที่ไม่เหมาะสมกับงานวิจัยที่ทำการใช้แบบแผนการทดลองที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้ผลการวิจัยมีความคลาดเคลื่อนได้

4) ในกรณีที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อยและจำกัด คณะผู้วิจัยอาจเลือกแบบแผนการวิจัยที่ชักกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อย ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรผล อาจมีผลเนื่องมาจากผลคงค้าง (Carry over effect) จากตัวแปรจัดกระทำเดิม เป็นต้น (Kirk, 1995)

5) ในการทดลอง อาจพบสาเหตุบางประการที่ส่งผลต่อความเที่ยงตรงภายในของการวิจัย นั้นได้ เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง (History), การสูญหายของกลุ่มตัวอย่างขณะทดลอง (Experimental mortality), การถดถอยทางสถิติ (Statistic regression) เป็นต้น (Viswanathan, 2005)

รูปแบบการป้องกันปัญหาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการวิจัยเพื่อป้องกันปัญหาสาเหตุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งรูปแบบที่ใช้กิจกรรม ($r = 0 - 0.28$) และการให้คำปรึกษา/ความรู้ ($r = 0.01 - 0.55$) อย่างไรก็ตามการตีความแปรตามในกลุ่มทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขปัญหาสาเหตุ พบว่ามีขนาดอิทธิพลต่ำมาก ($r = 0 - .02$) คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับตัวแปรในกลุ่มนี้ด้วยเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในการป้องกันปัญหาสาเหตุ การวิจัยพบว่าพฤติกรรมป้องกัน/ปฏิเสธสาเหตุและสิ่งที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาสาเหตุของกลุ่มตัวอย่าง ได้รับผลน้อยกว่ารูปแบบงานวิจัยนั้นคือ มีขนาดอิทธิพลต่ำมาก ($r = 0.01 - 0.04$) และเมื่อกลุ่มตัวอย่างให้ความร่วมมือต่อการป้องกันปัญหาสาเหตุ จึงส่งผลให้ผลการดำเนินงานป้องกันปราบปรามสาเหตุได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ในงานวิจัยนี้พบว่าขนาดอิทธิพลของตัวแปรผลการดำเนินงานป้องกัน/ปราบปรามสาเหตุ มีขนาดเล็กมาก ($r = 0.01$) เช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าทำไมรูปแบบการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาจึงให้ผลหรือมีความสัมพันธ์ต่อตัวแปรเหล่านั้นน้อย

การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลที่ผ่านมา มักจะพบว่ามีการวิจัยเชิงสาเหตุหลายประการที่ส่งผลต่อทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน เศรษฐกิจ และสังคมอันรวมไปถึงสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ซึ่งบุคคลได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังและซึมซับมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ได้ส่งผลต่อความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนรวมถึงการกระทำของบุคคล จึงเป็นไปได้ว่ารูปแบบในการวิจัย ที่มีการจัดอบรมหรือการให้โปรแกรมการป้องกันปัญหาสาเหตุในระยะสั้น ๆ อาจยังไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้มากนัก จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สร้างกลยุทธ์ใหม่ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันแก้ไขปัญหาสาเหตุ

รูปแบบการวิจัยที่มีประสิทธิผลสูงในงานวิจัยด้านการป้องกันปัญหาสาเหตุ

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพลของรูปแบบการป้องกันปัญหาสาเหตุที่ใช้เทคนิคการทำกิจกรรม กับเทคนิคการให้คำปรึกษา/ความรู้ พบว่าขนาดอิทธิพลที่ได้จากงานวิจัยที่

ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ มีขนาดใหญ่กว่าขนาดอิทธิพลที่ได้จากงานวิจัยที่ใช้กิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพลเป็นรายคู่ ระหว่างรูปแบบที่ใช้ในการป้องกันปัญหาเสพติดกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ที่มีการศึกษาทั้งในงานวิจัยที่ใช้กิจกรรม และงานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ ได้แก่ อุตมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/การป้องกันยาเสพติด และพฤติกรรมการป้องกัน/ปฏิเสธยาเสพติดและสิ่งที่เกี่ยวข้อง ก็พบผลที่สอดคล้องกันคือ ขนาดอิทธิพลที่ได้จากงานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ มีขนาดใหญ่กว่างานวิจัยที่ใช้กิจกรรม แต่ก็ได้พบผลเช่นนี้ในทุกตัวแปรที่ทำการศึกษา โดยการรับรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถในการละเว้นการใช้ยาเสพติด และการปฏิบัติตน/กิจกรรมการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด ผลการศึกษาพบว่าขนาดอิทธิพลที่ได้จากงานวิจัยทั้งสองรูปแบบมีขนาดใกล้เคียงกัน (ดูในตารางที่ 1) เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ อุตมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/การป้องกันยาเสพติด พบว่าตัวแปรเหล่านี้ต้องผ่านการวิเคราะห์และกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้ง จำเป็นที่บุคคลต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ดังนั้นการใช้รูปแบบ การให้คำปรึกษา/ความรู้ จึงเป็นเทคนิควิธีที่เหมาะสมกว่าการใช้กิจกรรม ด้วยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนมากขึ้น ในบางครั้งเมื่อเกิดประเด็นที่มีความสงสัย กลุ่มตัวอย่างก็กล้าที่จะซักถามในประเด็นที่ยังขาดความชัดเจน อย่างไรก็ตามก็มีความไว้วางใจต่อกันระหว่างผู้ให้คำปรึกษา/ความรู้ และกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด

สำหรับโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูงในแต่ละรูปแบบงานวิจัยมีดังนี้ ในงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษา/ให้ความรู้ พบว่าโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูง คือกิจกรรมแทรกแนะแนวและการสอนแบบบรรยายเรื่องการป้องกันยาเสพติด ($r = 0.907, n = 1$) การสร้างพลังเพื่อป้องกันการติดซ้ำ ($r = 0.799, n = 5$) และการเรียนรู้การป้องกันยาเสพติดระดับกลุ่ม ($r = 0.566, n = 1$) เป็นต้น ในงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการทำกิจกรรม พบว่าโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูงคือ โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ($r = 0.80, n = 1$) การเข้าค่ายพุทธธรรม ($r = 0.280, n = 1$) และการฝึกการป้องกันการติดซ้ำ ($r = 0.099, n = 1$)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟู

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด พบว่ารูปแบบของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้ผลหรือมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างตัวแปรตาม โดยมีขนาดอิทธิพลสูงในตัวแปรพฤติกรรมการใช้/พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด ($r = 0.41$) และอุมโนทัศน์/มโนภาพแห่งตน ($r = 0.26$) สำหรับตัวแปรผลลัพธ์อื่นๆ พบว่าค่าขนาดอิทธิพลน้อยกว่า 0.10 ได้แก่ การเข้ารับการรักษาของผู้เสพยาเสพติด

ทัศนคติ/ความเชื่อในการใช้ยาเสพติด ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ทักษะ/ความสามารถในการปฏิเสธ/ป้องกันยาเสพติด และสภาพแวดล้อม/ความสัมพันธ์ ข้อค้นพบที่ได้ไม่ได้แสดงว่ารูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นไม่ได้ผลดีในตัวแปรเหล่านั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ติดยาเสพติด ที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่มีการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยยังมีจำนวนน้อย ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อขนาดอิทธิพลในการศึกษา จึงควรที่จะมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมากขึ้นในตัวแปรดังกล่าว เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษามากขึ้น สำหรับโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสูงที่สุดในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาคือ โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวการเผชิญความจริง ($r = 0.885$) การใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาในกลุ่มผู้ที่เข้ารับการบำบัดนั้น นับว่ามีความสำคัญยิ่งด้วยผู้ที่ติดยาเสพติด เป็นกลุ่มที่พบว่ามีปัญหาในหลายด้านที่นำมาสู่การแสวงหาการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม จะทำให้ผู้ป่วยได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ช่วยเหลือกัน เป็นกำลังใจต่อกันในการยอมรับและเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยปราศจากการพึ่งพายาเสพติดได้ การที่ผู้ติดยาเสพติดให้การยอมรับกับปัญหาต่างๆ ได้ ก็จะทำให้มีการปรับตัวที่จะสามารถคงอยู่ในสังคมได้ต่อไป ภายหลังจากที่ผ่านการบำบัดแล้ว ในการใช้โปรแกรมที่เป็นการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ไม่เพียงแต่ผู้ติดยาเสพติดและผู้ให้คำปรึกษามีการไว้วางใจต่อกันแล้ว สมาชิกในกลุ่มที่เข้ารับการบำบัดจะต้องมีความไว้วางใจต่อกันด้วย ซึ่งจะทำให้ภายหลังการเข้ากลุ่มบำบัดแล้ว กลุ่มที่ผ่านการบำบัดจะได้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ในงานวิจัยเพื่อการป้องกันปัญหายาเสพติด พบว่า รูปแบบงานวิจัยที่ใช้การให้คำปรึกษา/ความรู้ มีประสิทธิผลสูงกว่ารูปแบบงานวิจัยที่ใช้กิจกรรม ดังนั้นในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติด ควรนำรูปแบบการให้คำปรึกษา/การให้ความรู้ ไปใช้ในงานการป้องกันปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด มีทัศนคติที่มั่นคง และมีภาพแห่งตนเพิ่มขึ้น อันส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีทักษะในการละเว้นการใช้ยาเสพติด และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดลดลง

2. จากงานวิจัยเพื่อการป้องกันปัญหายาเสพติด พบว่าการใช้โปรแกรมการให้กิจกรรมแทรกและการสอนแบบบรรยายเป็นเทคนิควิธีที่มีขนาดอิทธิพลสูงสุด ต่อความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ในโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการประยุกต์เทคนิคร่วมคือ ควรมีการบรรยายเรื่องยาเสพติดร่วมกับการทำกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทั้งความรู้จากการบรรยาย และมีความเข้าใจจากการได้ทำกิจกรรม

3. จากข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยกับผลของตัวแปรในกลุ่มทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดที่มีขนาดอิทธิพลเล็ก จึงจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการป้องกันปัญหาเสพติดในประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยควรมีการส่งเสริมและติดตามพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายในระยะยาว ควรมีการให้ความรู้หรือการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยผลการศึกษาพบว่าการศึกษาวิจัยในระยะเวลายาวเพียงสั้น ๆ ไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมในการป้องกันปัญหาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างได้ อันส่งผลต่อพฤติกรรมและผลการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาเสพติดตามมา

4. ในงานวิจัยเพื่อการป้องกันการติดยาจำนวน 2 เล่ม (นำไปวิเคราะห์ร่วมกับงานวิจัยเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด) พบว่า โปรแกรมการสร้างพลังเพื่อป้องกันการติดยา มีค่าขนาดอิทธิพลที่ใหญ่มากในการป้องกันไม่ให้ผู้ที่เคยเสพยากลับไปใช้ยาเสพติดอีก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง โดยเฉพาะในสถานบำบัด ควรมีการนำโปรแกรมการสร้างพลังไปใช้ร่วมด้วย เมื่อผู้ป่วยได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูแล้ว ควรมีการสร้างเสริมพลังให้กับผู้ผ่านการบำบัดแล้ว เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิเสธยา และเป็นการเพิ่ม อึดมโนทัศน์ให้กับผู้ผ่านการบำบัด เพื่อไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกลับไปใช้ยาเสพติดอีก

5. ในงานวิจัยเพื่อการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด พบว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวเผชิญความจริงมีขนาดอิทธิพลใหญ่มาก ดังนั้นสถานบำบัด ควรได้ประยุกต์ใช้โปรแกรมนี้ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยา ด้วยเป็นวิธีที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัด เมื่อสิ้นสุดการบำบัดแล้ว สามารถที่จะสามารถยอมรับ และเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้ในสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านยาเสพติด ที่เน้นศึกษาด้านการป้องกัน และการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 นั้น การวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชน ผลการศึกษาจึงอาจจะอ้างอิงได้ในกลุ่มเยาวชน แต่ปัจจุบันปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกระดับ จึงควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมในทุกระดับหรือสาขาอาชีพ เพื่อผลที่ได้สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับบุคคลได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดยังมีจำนวนน้อย จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับองค์ความรู้ในด้านนี้ ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นไม่ให้ผู้ติดยาเสพติดแล้วกลับไปเสพยาซ้ำอีก อาจพิจารณาในส่วนที่เป็นปัจจัยทางด้านพฤติกรรมภายในและภายนอก รวมถึงสภาพแวดล้อม ที่อาจจะมีความเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกครั้งของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูแล้ว

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในการศึกษานี้ด้วยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากกัลยาณมิตรหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถาบันธัญญารักษ์ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอขอบคุณยิ่งในความร่วมมือ

บรรณานุกรม

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **การวิเคราะห์ทอภิมาน**. กรุงเทพฯ: นิธิอินแอคเควอร์ไคซิงกรุฟ.
- Cohen, Jacob. (1988). **Statistical power analysis for the behavioral sciences**. 2nded. NJ: Lawrence Erlbaum associates.
- Glass, G.V., McGraw, B. & Smith, M.L. (1981). **Meta - Analysis in Social Research**. 4thed. Beverly Hills, CA: Sage Publication.
- Kirk, Roger E. (1995). **Experimental design: Procedures for the behavioral science**. 3rded. Singapore: Brooks/Cole Publishing.
- Lyons, Larry, C. (2003). **Meta - Analysis: Methods of Accumulating Results Across Research Domains**. Online: <http://www.lyonsmorris.com/MetaA/Index.htm>
- Meta analysis and effect size**. (2003). Online: <http://seamonkey.ed.asu.edu>
- Viswanathan, Madhu. (2005). **Measurement error and Research design**. Thousand Oaks: Sage Publication.